

УДК 34=161.2=03.111

С.М. Нікіфорова**ТРАНСФОРМАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ
ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ
В УКРАЇНСЬКУ МОВУ**

Анотація. У статті розглянуто порядок перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень. Досліджено також шляхи перекладу англійської юридичної термінології на українську, винайдено, що в юридичній термінології зустрічаються переважно складні терміни та терміни-словосполучення.

Ключові слова: еквівалент, термін-словосполучення, стале словосполучення, аналітичний та синтетичний етапи перекладу, прийом опису, прийом калькування, прийом транскрибування.

Аннотация. В статье рассмотрен порядок перевода сложных юридических терминов и терминов-словосочетаний. Исследованы также способы перевода английской юридической терминологии на украинский, определено, что в юридической терминологии встречаются в основном сложные термины и термины-словосочетания.

Ключевые слова: эквивалент, термин-словосочетание, устойчивое выражение, аналитический и синтетический этапы перевода, прием описания, прием калькирования, прием транскрибирования.

Abstract. The order of translation of complex law terms and terms-combinations has been considered in the article. And also the main ways of translation of English law terminology into Ukrainian have been researched in the work.

Key words: equivalent, term-combination, fixed phrase, analytical and synthetic stages of translation, method of description, method of calquing, method of transcription.

Для розвитку наукової думки характерними є не тільки процеси диференціації, але й інтеграції наук, унаслідок чого на стику окремих галузей виникають нові науки, як, наприклад, юридична лінгвістика.

Процеси «вторинення» учених-мовознавців «у сферу впливу» вчених-юристів і навпаки є типовими для розвитку науки наприкінці ХХ – початку ХХІ в. у цілому. Підтвердженням цього стали роботи українських учених, юристів і лінгвістів, З.А. Тростюк і Н.В. Артикуци, С.П. Кравченко й А.С. Токарської, В.Я. Радецької і О.Ф. Юрчук та ін.

Передача англійських термінів на українську мову вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При передачі науково-технічної та юридичної літератури з англійської мови на українську важливе значення має взаємодія терміна з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [1].

Нерозривний зв'язок юридичних понять і відповідних їм термінів виявляється в тому, що упорядкування правової термінології неможливо без досить глибокої наукової розробки юридичних понять, їхнього логічного аналізу і точного визначення. Якщо

юридичні поняття визначені недостатньо ясно, про точну, зроблену термінологію не може бути і мови. Як відзначав академік В.В. Виноградов, усякі «спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними» [2].

Юридичний термін буває і багатозначним, хоча одним з вимог до терміна є саме його однозначність, адже законодавець повинен дати юридичному термінові одне-єдине визначення, включаючи в нього всі істотні з його погляду ознаки, тобто такі, котрі носять регулюючий характер, мають правове значення. Наявність у терміна декількох різних законодавчих дефініцій веде до нечіткості, розпливчастості правового регулювання, породжує непорозуміння і помилки, як правило, з боку тих, на кого поширюється дія законодавчого акта. Однак визначення правового поняття в законі дуже важливе і з нормативної сторони. Орган або особа, що застосовують або виконують правове розпорядження, не можуть трактувати дане законодавцем поняття інакше, ніж це сформульовано в нормативному акті. Нормативні дефініції – норми особливі, що включаються органічно в механізм правового регулювання, що визначають його загальні основи, організаційні передумови [3].

ТРАНСФОРМАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКУ МОВУ.

1. Порядок перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень.

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміна визначають 2 етапи:

- 1) з'ясування значення терміна у контексті;
- 2) переклад значення рідною мовою [4].

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони слугують опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Але оскільки юридичні терміни – це переважно складні терміни або терміни-словосполучення, то вони є основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення. Наприклад: *conclusive notice* – *кінцеве попередження*; *arrival on departure* – *свідчення під присягою*. Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміна. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміна [5].

2. Основні прийоми перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень:

– прийом опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значення слова в рідній мові, так і при поясненні слова у словнику.

Приклад:

Accrual right – право на витягнення доходу; *account* – несплачена боргова вимога; *official accusation* – офіційне звинувачення (у скоєнні злочину); *acknowledgment of will* – неофіційне признание заповідачем перед свідком, який може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві; *on account of whom it may concern* – за рахунок тих, кого це може стосуватись (страхова формула);

– прийом калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово дослівно.

Приклад:

Multiple accredit – множинне акредитування; *accomplice of attempt* – співучасник у замаху; *according to law* – у відповідності до закону.

Оскільки в юридичних звітах та договорах часто використовуються назви різноманітних закладів та юридичних та інших фірм, то при перекладі термінів у юридичному контексті часто використовується такий прийом перекладу як транскрибування;

– прийом транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова.

Приклад:

Special Systems Industry – Спеціал Систем Індастрі.

– переклад за допомогою використання різних прийменників.

Приклад:

Accreditee person – особа, в присутності якої виконується акредитування; *to acknowledge the compliment* – відповісти на почесі; *acquisition by conquest* – заволодіння майном шляхом захоплення [6].

Значні труднощі викликають терміни, до складу яких входять групи слів, так звані багатоконпонентні терміни.

Існує ряд термінів-словосполучень, які не допускають дослівного перекладу, хоч мають еквіваленти в рідній мові. Окремі елементи таких термінів відрізняються від компонентів еквівалента рідною мовою. Такі терміни рідко зустрічаються в юридичній термінології [7].

Приклад:

Private nuisance – джерело небезпеки.

Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі:

Notice – 1) попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, сповіщати; 2) сповіщення про готовність судна до завантаження; нотіс; 3) знання, обізнаність.

Charge – 1) обтяження речі, заставне право, обтягувати заставою; 2) забор'явання, відповідальність; покладати відповідальність; 3) розпорядження, вимога, доручення; доручати, вимагати; 4) обвинувачення, пункт обвинувачення; звинувачувати; 5) аргументування в позовній заяві у спростуванні передбачуваних доводів відповідача; 6) письмова деталізація вимог сторони стосовно заведеного діла; 7) завершальне звернення судді до присяжних (перед вимовою вердикту); 8) звертання стягнення; 9) завідування, керівництво, ведення, піклування; 10) особа, яка знаходиться на піклуванні; 11) ціна; витрата; нарахування; збори; пільги; назначати ціну; покладати витрати на когось.

Account – 1) рахунок; розрахунок; 2) належний платіж; несплачена боргова вимога; 3) звіт; робити звіт; пояснювати; 4) позов з вимогою до звіту; 5) відповідати; нести відповідальність.

Таке слово, яке має кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміна у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом. Найбільш тісний зв'язок існує між підметом та присудком, присудком і прямим додатком, означенням і означувальним словом [8].

Приклади:

Notice in writing – письмове попередження; *notice to admit* – вимога у зізнанні (з ціллю скорочення витрат по пред'явленню судових доказів); *to give notice to* – повідомляти когось про щось; *to have notice of* – знати про щось; *notice to plead* – вимога надати змагальний папір; *notice to produce* – пропозиція супротивній стороні надати в суд документ; *notice to quit* – попередження наймачу про розірвання договору найма житлового приміщення; *to take notice* – отримати повідомлення; *with notice* – бути попередженим; *without notice* – без попереднього повідомлення; *notice of action* – повідомлення про подачу позову; *notice of alibi* – попередження про намір заяви алібі; *notice of allowance* – офіційне повідомлення про акцептування заяви на патент; *notice of amendment* – повідомлення про виправи; *notice of appeal* – повідомлення про апеляцію; *notice of appearance* – повідомлення (позивача відповідачем) про явку в суд; *notice of appropriation* – сповіщення про виділення (індивідуалізації) товару для виконання договору; *notice of argument* – повідомлення

про дебати; *notice of copyright* – відмітка (на друкарському виданні) про авторські права; *notice of dishonor* – повідомлення про несплату векселя; *notice of opposition* – заперечення, протест; *notice of trial* – повідомлення про призначення справи на слухання.

Charge on the merits – звинувачення по суті справи; *on a false charge* – за помилковим звинуваченням; *detail a charge* – конкретизувати обвинувачення; *dismiss a charge* – відхилити обвинувачення; *to drop a charge* – відмовитись від обвинувачення; *to give smb in charge* – передати в руки поліції; здати когось поліції; *to charge the jury* – налаштувати присяжних; *without charge* – безоплатно; *affirmative charge* – розпорядження присяжним не роздивляти дане питання; *extra charge* – особа плата; націнка; додаткові витрати; *land charge* – податок з нерухомості.

Account de computo – позов з вимогою звіту; *bring to account* – залучати до відповідальності; *account guilty* – признати винним; *frozen account* – блокований рахунок; *account render* – позов з вимогою звіту.

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки, але й всередині самої юридичної галузі тексту. Точне значення терміна в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні.

Література

1. Казакова М.В. Практические основы перевода. – СПб, 2001; 2. Виноградов В.С. Общие лексические вопросы. – Москва, 2004; 3. Комісаров В. Н., Рецкер Я. І., Тархов В. І. Посібник по перекладу з англійської мови на російську. – К.: Вища школа, 1985 р.; 4. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. – Москва, 1993; 5. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. – Київ, 2003 р; 6. Голикова Ж. А. Перевод с английского на русский. – Москва, 2003; 7. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – 2002; 8. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. – Львів: ВЛІ, 1988; 9. Шевченко Й. С. Лінгвістичні й дидактичні проблеми іншомовної комунікації. – Харків: Константа, 2002; 10. Енциклопедичний юридичний словник. – Київ, 2001.